

UTLANDS- KRÖNIKAN

Laski- processen

Under 1945 års engelska valkampanj hörde professor Harold Laski, ordförande i arbetarpartiets exekutivråd, till de flitigaste agitatorerna. Den 16 juni höll han föredrag i den lilla staden Newark och svarade enligt engelsk sed i samband härmed på en del mer eller mindre lömska frågor, med vilka motståndare avbröt föredraget. I en rad referat av mötet, bland annat i Londons största tidning, Daily Express, påstods att Laski uppmanat till revolution. Under föredraget hade han sagt att vissa reformer var nödvändiga och att "om vi icke kan få dem i godo, kommer vi att använda våld för att genomdriva dem". Vid denna punkt avbröts han av en närvarande konservativ partifunktionär med orden: "Ni uppmanar ju till revolution." Laski svarade: "Om vi inte kan få de reformer vi önskar, skall vi inte tveka att använda våld, även om det betyder revolution." Saken väckte stort uppeende; på konservativt håll utnyttjades Laskis uppträdande — liksom många gånger förut — i polemiken mot arbetarpartiet.

Laski svarade med att förneka de yttranden som tillskrivits honom och tog den 20 och 22 juni 1945 ut stämning på Daily Express och flera andra tidningar. Han begärde härvid ersättning för ärekränkning under hävdande av att referaten var felaktiga och att tidningarna i själva verket med orätt beskyllt honom för brottsliga avsikter. Rättegången ägde rum först i slutet av förra året inför den engelske överdomaren (Lord chief justice) och en särskild jury på sju personer. Ett fullständigt referat har nyligen publicerats av Daily Express; en sammanfattning av detta ges av Th. Thorsteinsson i det senaste häftet av den danska tidskriften "Juristen".

Under rättegången upptogs ett stort antal vittnesmål om vad som förekommit vid mötet i Newark; i det hela tycktes dessa utsagor visa att Laski i varje fall sagt något som i hög grad liknade vad de instämde tidningarna lagt i hans mun. Men därjämte blev hela Laskis författarskap granskat från synpunkten av hans ställningstagande till revolutionstanken. Daily Express advokat, sir Patrick Hastings, använde flera timmar (66 sidor i rättegångsreferatet) för att korsförhöra Laski på denna punkt. Hastings sökte visa att enligt Laskis mening våld skulle vara praktiskt taget ofrånkomligt för att uppnå de av Laski uppställda målen och att i detta fall våld vore berättigat. Laski gjorde häremot gällande att han endast analyserat det faktiska läget och icke uppmanat till våld, att han utgått från att våldsanvändningen skulle komma från de besittandes sida och att i ett sådant

läge arbetarna vore berättigade till motstånd osv. För den som läst de skrifter varom här är fråga — såsom Democracy in crisis, The state in theory and practice och Reflections on the revolution of our time — synes det uppenbart att Laski med all möjlig advokatyr sökte komma från vad han tidigare sagt. Hela Laskis skriftställarskap sedan tjugi år får sin särprägel av tanken att en socialistisk omgestaltning av samhället är nödvändig men sannolikt icke kan genomföras blott med fredliga och lagliga medel. Laskis vetenskapliga insatser företer sedan länge inga tecken på förnyelse; i bok efter bok upprepar han sin alltför välkända tankegång.

Ett par exempel. I den på svenska utgivna "Vår tids revolution" skriver Laski att efter en socialistisk omdaning "måste det fortsatta upprätthållandet av parlamentarisk styrelse bli beroende av, huruvida det konservativa partiet är villigt att garantera, att den genomförda reorganisationen, därest regeringen besegras vid valen, icke brytes sönder genom att de viktiga åtgärderna upphäves". Om sådana garantier inte ges, blir en revolution ofrånkomlig. Detta kan knappast tolkas på annat sätt än att en revolution förklarar berättigad, därest en konservativ majoritet avlöser en labormajoritet och omintetgör arbetarpartiets verk. I en annan bok skriver Laski att en fredlig avveckling av det kapitalistiska systemet är möjlig blott om kapitalisterna ginge med på sin egen eliminering, och en

sådan sak vore något enastående i världshistorien. Hela Laskis förkunnelse i detta ämne kan koncentreras i satsen: "Krona upp, så vinner jag, klave upp, så förlorar du." Om socialismen går att genomföra med lagliga medel, gott och väl; om inte, så måste den genomföras med våld. Att en socialistisk våldsanvändning framställes som ett preventivkrig — eftersom "kapitalisterna" annars skulle gripa till våld — är en taktik som inte gärna kan lura någon.

Processen slutade med totalt nederlag för Laski; hans beskyllningar mot vederbörande tidningar förklarades ogrundade, och han dömdes att betala rättegångskostnaderna. Hans redan förut obetydliga inflytande som praktisk politiker torde därmed ytterligare ha reducerats.

Det bör tilläggas att Laskis lätt camouflerade revolutionspropaganda inte är representativ för det brittiska arbetarpartiet; endast en liten grupp inom detta parti har gillat hans åsikter. Inom svensk socialdemokrati torde uttalanden av Laskis typ över huvud inte ha förekommit på senare tid. Att en rad svenska socialdemokrater reservationslöst prisade "Vår tids revolution" berodde säkerligen på bristande analys av bokens innehåll, inte på anslutning till Laskis uppfattning.

H. T—n